

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА СИСТЕМОЮ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ УКРАЇНИ

© 2024 СМОЛИЧ Д. В.

УДК 005.13:658.1
JEL Classification: L3; L39

Смолич Д. В. Стимулювання розвитку підприємництва Системою торгово-промислових палат України

Мета статті полягає у дослідженні діяльності Системи торгово-промислових палат України в напрямку стимулювання ведення господарської діяльності, оцінюванні динаміки обсягів надання послуг палатами до початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну (2019–2021 рр.) та після (2022–2023 рр.), а також визначенні рівня ефективності палат у скороченні різного роду торговельних бар'єрів, підвищенні конкурентоспроможності суб'єктів господарської діяльності в Україні, особливо в надзвичайно складних умовах сьогодення – пандемії у 2020 році та повномасштабного вторгнення з 2022 року. У результаті дослідження було визначено роль ТПП у стимулюванні розвитку українського бізнесу та покращенні загального бізнес-середовища, що в подальшому сприятиме економічному розвитку України в цілому. Виділено основні сфери практичної допомоги, які надає Система ТПП України малому, середньому та великому бізнесу, а також окремим підприємцям у проведенні різних торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішніх ринках. Досліджено можливості, переваги грантового та програмного фінансування, акумульовані Системою ТПП, що спрямовані на розвиток та відновлення українського бізнесу. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження ролі Системи ТПП України у післявоєнному економічному відновленні та сприянні цифрової трансформації української економіки та поглибленні їхньої співпраці з міжнародними НУО та організаціями для посилення зовнішньоекономічних зв'язків, що дозволить проаналізувати вплив палат на інтеграцію України в нові глобальні ланцюги доданої вартості з метою підвищення рівня економічної стійкості країни в умовах постійних економічних і політичних викликів.

Ключові слова: система торгово-промислових палат України, стимулювання діяльності, підприємництво, послуги, проектна діяльність.

Рис.: 2. **Бібл.:** 12.

Смолич Дарія Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, 43018, Україна)

E-mail: d.smolych@Intu.edu.ua

UDC 005.13:658.1
JEL Classification: L3; L39

Smolych D. V. Stimulation of Entrepreneurship Development by the System of Chambers of Commerce and Industry of Ukraine

The article is aimed at studying the activities of the System of Chambers of Commerce and Industry of Ukraine in the direction of stimulating economic activity, assessing the dynamics of the volume of services provided by the Chambers before (2019–2021) and after the onset of the russian full-scale invasion of Ukraine (2022–2023), as well as determining the level of efficiency of the Chambers in reducing various kinds of trade barriers, increasing the competitiveness of economic entities in Ukraine, especially in the extremely difficult conditions of today – the pandemic in 2020 and the full-scale invasion launched in 2022. As a result of the study, the role of the Chamber of Commerce and Industry in stimulating the development of Ukrainian business and improving the overall business environment is determined, which will further contribute to the economic development of Ukraine as a whole. The main areas of practical assistance provided by the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry System to small, medium and large businesses, as well as individual entrepreneurs in conducting various trade and economic operations in the domestic and foreign markets are allocated. The possibilities and advantages of grant and program funding accumulated by the CCI System, which are aimed at the development and restoration of Ukrainian business, have been surveyed. Prospects for further research in this direction are the study of the role of the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry System in the post-war economic recovery and promotion of the digital transformation of the Ukrainian economy and deepening their cooperation with international NGOs and other organizations to strengthen foreign economic relations, which will enable to analyze the impact of the Chambers on the integration of Ukraine into new global value chains in order to increase the level of economic sustainability of the country in the context of constant economic and economic political challenges.

Keywords: Chamber of Commerce and Industry System of Ukraine, stimulation of activities, entrepreneurship, services, project activities.

Fig.: 2. **Bibl.:** 12.

Smolych Dariia V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Management, Lutsk National Technical University (75 Lvivska Str., Lutsk, 43018, Ukraine)

E-mail: d.smolych@Intu.edu.ua

На сьогодні торгово-промислові палати (ТПП) в Україні відіграють важливу роль у стимулюванні економічної активності, зокрема внутрішньої та міжнародної торгівлі. Мож-

ливості грантового та програмного фінансування, акумульовані Системою ТПП, спрямовані на розвиток та відновлення українського бізнесу. Система ТПП України є не лише впливовим об'єднанням

підприємців, а й надавачем професійних послуг та експертної підтримки в складних умовах ведення господарської діяльності.

Різні аспекти діяльності торгово-промислових палат в Україні та світі досліджували в своїх працях вітчизняні науковці, зокрема: Возняковська К. А. розглянула участь ТПП в господарських процесах в Україні та світі, а також охарактеризувала основні функції палат у сфері підприємницької діяльності [1], Александрова Б. В. розглянула фактори розвитку підприємництва: фінансово-економічні, організаційно-правові, соціально-психологічні та охарактеризувала діяльність ТПП в контексті цих груп факторів [2], Добкіна К. Р. досліджувала історико-правові аспекти становлення та функціонування ТПП України [3], Солодковська Г. В. охарактеризувала низку торгових палат або бізнес-асоціацій у світі та виокремила особливості англосаксонської та континентальної моделей ТПП [4], Омельченко А. розглянув діяльність ТПП як органу недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю [5], Остроумова В. В. проаналізувала галузеву структуру членів ТПП України та перспективи розвитку торгових палат в Україні [6].

Водночас відкритим залишається питання оцінки діяльності Системи ТПП України в контексті стимулювання розвитку підприємництва, в тому числі завдяки проектній діяльності палат.

Метою цього дослідження є аналіз та оцінка діяльності Системи ТПП України в напрямку стимулювання господарської діяльності.

Торгово-промислові палати (ТПП) – неурядові самоврядні організації, що об'єднують представників малого і середнього підприємництва (у тому числі фізичних осіб – підприємців), а також великі підприємства різних галузей. В умовах сучасності ТПП є важливими каталізаторами економічного розвитку країни, адже надають цілу низку ресурсів, послуг та можливостей для вітчизняних суб'єктів господарської діяльності.

Система ТПП України включає: ТПП України та регіональні ТПП, які діють в усіх областях України, за виключенням тимчасово окупованих територій. Діяльність торгових палат сфокусована на стимулюванні розвитку підприємництва, зокрема зовнішньоекономічної діяльності. Водночас палати активно працюють через Комітети підприємців в напрямку лібералізації умов ведення підприємницької діяльності в Україні. Використовуючи такі інструменти взаємодії з іноземними партнерами, як Ділові ради та представництва ТПП України за кордоном, ТПП України реалізує діяльність в напрямку посилення економічної дипломатії Укра-

їни, в тому числі задля покращення проведення торговельно-економічних операцій на зовнішніх ринках.

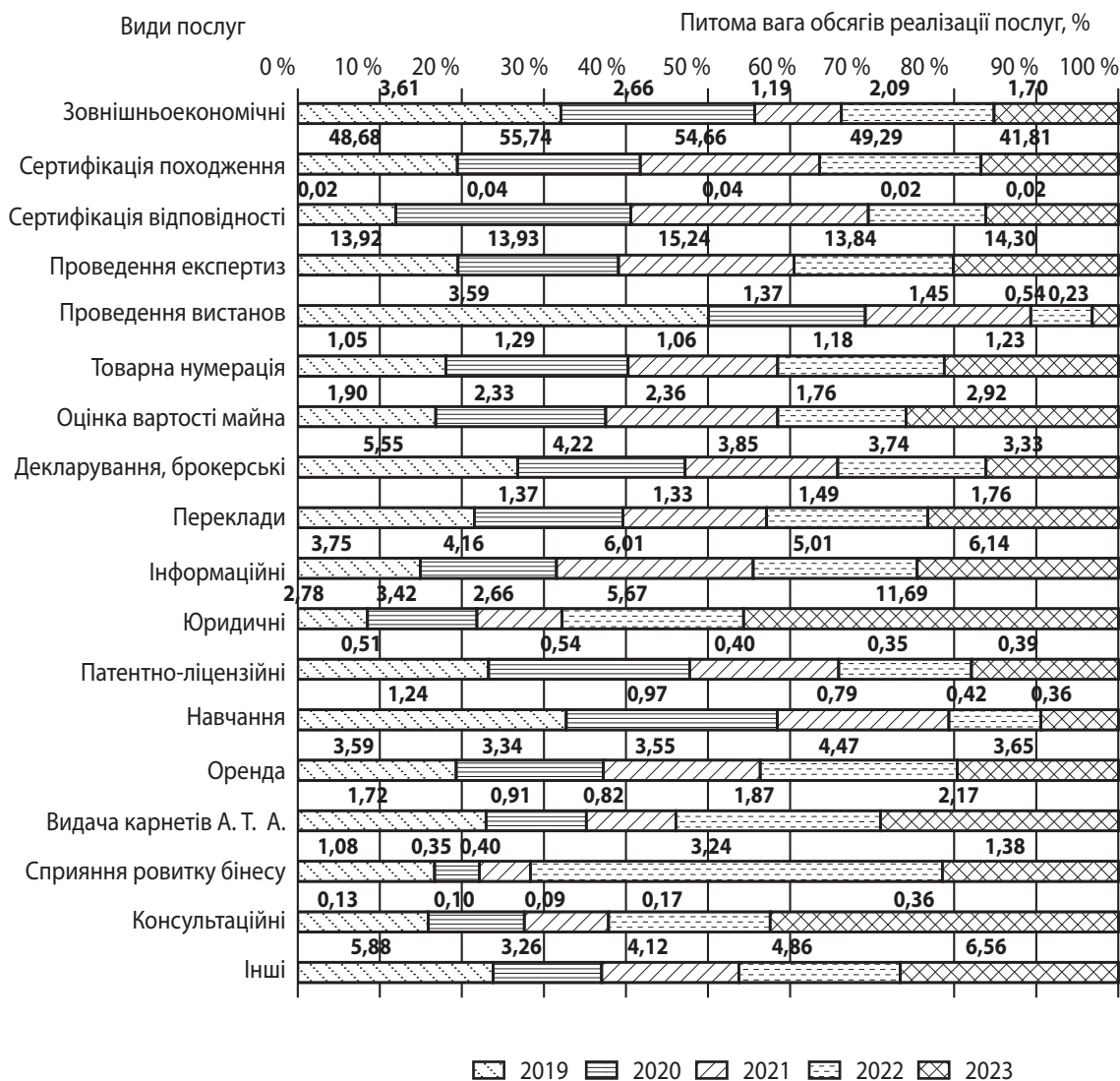
ТПП в Україні уповноважені виконувати ряд виключних функцій, а саме – засвідчення формажору, видача карнетів АТА та сертифікатів походження товарів тощо, проте водночас відсутній зовнішній вплив з боку державних органів влади на їх діяльність.

На сьогодні палати надають підприємцям широкий спектр професійних послуг, в тому числі таких, що сприяють експорту товарів і послуг українських виробників. До послуг ТПП належать, зокрема: проведення експертних консультацій з питань зовнішньої торгівлі та оцінки іноземних ринків, проведення незалежної сертифікації та експертизи товарів, здійснення оцінки рухомого та нерухомого майна, патентно-ліцензійні послуги, інформаційно-консультаційні послуги, організація семінарів, конференцій та виставок в Україні та за кордоном, забезпечення ділових переговорів з різних економічних питань, пошук національних та міжнародних програм, проектів, ініціатив та ін. [7].

На *рис. 1* наведено відсоткове співвідношення наданих послуг Системою ТПП України у 2019–2023 роках.

Таким чином, бачимо, що найбільш наданою послугою є сертифікація походження товарів. Сертифікація важлива для забезпечення дотримання торговельних угод і полегшення переміщення товарів через кордон, а також в межах застосування санкцій. Незважаючи на те, що палати після 2016 року припинили видавати сертифікати походження товарів та послуг в ЄС та ЄАВТ, за ними лишилась послуга на конкурентних засадах підготовки пакета документації для одержання сертифікату, який суб'єкт господарювання подає на митницю. Протягом 2019–2021 років спостерігається позитивна динаміка зростання обсягів реалізації даної послуги в середньому на 10 % щорічно, проте у 2022 році спостерігається значний спад (на 39 %), у зв'язку з повномасштабним вторгненням; у 2023 році ситуація змінилась, і обсяги реалізації послуги зросли на 30 %.

Важливою з точки зору необхідності та підтримки є послуга експертизи, яка стосується як ЗЕД, так і внутрішньої торгівлі. В Системі ТПП, у всіх регіональних палатах, є експерти з різних напрямків та галузей. Така послуга є необхідною у різних випадках виникнення суперечок як між суб'єктами господарювання, так і у відносинах з державними органами. Для зручності ТПП

Рис. 1. Відсоткове співвідношення реалізованих послуг Системою торгово-промислових палат України протягом 2019–2023 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [8–12].

створено електронну базу експертів, де за запитом можна знайти експерта у тій чи іншій сфері залежно від регіону, оскільки не в кожній палаті є експерти у всіх сферах. В кінці 2022 р. та у 2023 р. внаслідок війни особливо зросли запити на проведення оцінки втраченого майна та збитків.

Велику роль у сприянні міжнародної торгівлі забезпечують брокерські послуги та декларування, що передбачають допомогу в оформленні митних умов та вимог (оформленні митних декларацій, розрахунку податків та мита) та забезпечують правильне дотримання митних процедур, ефективність та безперебійність переміщення товарів через кордон, а також відповідність встановленим нормам. Декларуванням на сьогодні займаються 14 палат.

Ще однією важливою послугою, яку надають ТПП України, є видача карнетів А.Т.А. – міжнарод-

них митних документів, які спрощують тимчасове ввезення та вивезення окремих категорій товарів (виставкових вантажів, товарних знаків, професійного устаткування тощо) для проведення ярмарок або виставок, звільнюючи від сплати імпортного мита. Протягом 2020–2021 рр. спостерігається спад реалізації цієї послуги (зокрема у 2020 році на 49,3 %), який обумовлений спалахом пандемії Covid-19, проте у 2022 та 2023 роках ситуація дещо покращилась обсяги реалізації зросли на 55,4 % та 51,8 % відповідно.

Система ТПП України також надає послуги із забезпечення проведення виставок як всередині країни, так і на міжнародному рівні. Палати пропонують комплексну організацію таких заходів, що включає підбір актуальних виставок або надання локації. Маючи у власних

активах приміщення, палати можуть надавати послуги з оренди приміщень для проведення різних ділових заходів.

Окрім послуг, які сприяють зовнішньоекономічній діяльності, ТПП реалізують послуги для бізнесу: юридично-консультаційні послуги, видачу сертифікатів про форс-мажорні обставини, інформаційно-консультаційні послуги, лабораторні послуги, освітні послуги для підприємців.

Актуальною на сьогодні послугою, яку надає лише ТПП України, є засвідчення форс-мажорних обставин, тобто таких, які можуть завадити веденню господарської діяльності. Засвідчення форс-мажору допомагає уникнути негативні податкові наслідки, знімає обов'язок сплати штрафних санкцій за договором тощо.

Система ТПП України за період 2022–2023 рр. продемонструвала високу результативність в допомозі суб'єктам підприємництва, зокрема оперативність та якість засвідчення форс-мажорів, водночас така діяльність є неупередженою, адже після опрацьовуваних звернень не всі суб'єкти отримують відповідні сертифікати, зокрема за 2023 рік

з опрацьованих 5603 таких звернень було оформлено 4910 сертифікати про форс-мажор [12].

Серед важливих послуг Системи ТПП є також інформаційно-консультаційні послуги та навчання. В даних категоріях послуг об'єднано різні види діяльності пов'язаних із отриманням різного роду інформації та нових знань і навичок, необхідних для розвитку та масштабування бізнесу. Наприклад, різні маркетингові дослідження та навчання з експорту. Потрібно зауважити, що багато міжнародних донорів сьогодні фінансують різні програми навчання на грантовій основі, що реалізує Система ТПП.

Слід зауважити, що послуги ТПП надають не тільки своїм членам, а усім суб'єктам господарювання, таким чином сприяючи економічному розвитку та зростанню бізнесу країни в цілому.

На рис. 2 наведено співвідношення часток обсягів реалізації послуг ТПП України та регіональних ТПП до сумарних обсягів. Дані свідчать, що в середньому річні обсяги реалізації послуг ТПП України становлять 7–9 % від загальних обсягів реалізованих послуг системою ТПП, а обсяги реалізації регіональних ТПП, своєю чергою, становлять в середньому 90–93 % відповідно.

Частка обсягів реалізації послуг ТПП України та регіональних ТПП до сумарних обсягів

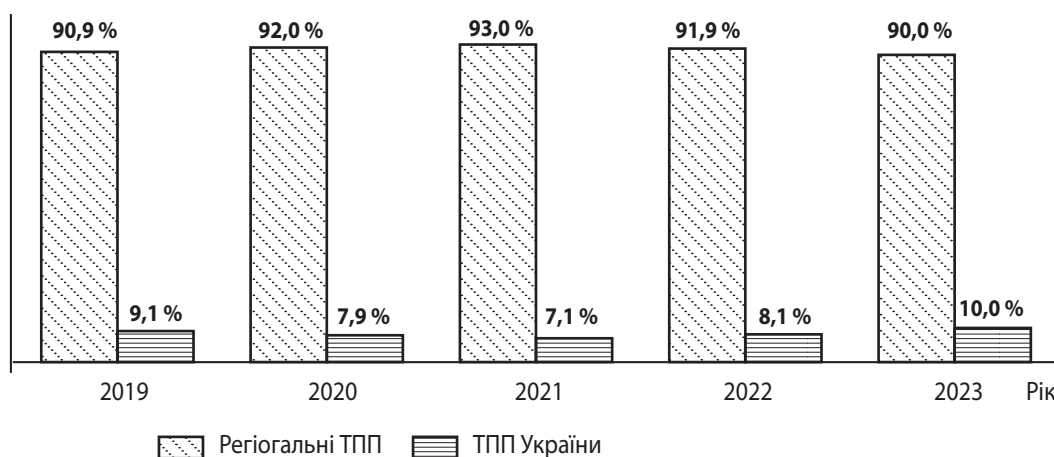

Рис. 2. Частка обсягів реалізації послуг ТПП України та регіональних ТПП до сумарних обсягів

Джерело: сформовано автором на основі [8–12].

Одним із ключових напрямків в діяльності ТПП України є сприяння експорту товарів українських виробників. Тому при ТПП України функціонує Координаційний центр підтримки експорту, пріоритетом якого у 2024 році є покращення експортної логістики, розширення ринків збуту та визначення експортних ніш з метою підвищення вартості експорту [7].

При ТПП діють Ділові ради, які є консультативно-дорадчими органами, які займаються

забезпеченням зустрічей різних суб'єктів господарювання України та відповідних країн з метою налагодження якісних міжнародних ділових зв'язків, а також виявлення проблем, які можуть перешкодити розвитку міжнародного економічного співробітництва. До основних завдань Ділових Рад відносять: підготовку пропозицій з удосконалення зовнішніх економічних зв'язків для розгляду державними органами; розповсюдження інформації щодо стану і перспектив економічного розвитку країн;

підготовку пропозицій підприємств про співробітництво, організацію зустрічей представників ділових кіл, конференцій та семінарів. Станом на 2023 рік при ТПП України діють 49 Ділових рад, зокрема – Українсько-польська, Українсько-Турецька, Українсько-Індійська, Українсько-Італійська, Українсько-Болгарська та ін. Таким чином, український бізнес має можливість співпраці з підприємцями не лише європейських країн, а й усього світу.

Проектна робота є важливою складовою діяльності Системи торгово-промислових палат України в контексті стимулювання розвитку підприємництва та власного розвитку.

Протягом 2019–2024 років ТПП України разом з регіональними палатами реалізувала понад десяток важливих і масштабних міжнародних проектів, зокрема: Європейська мережа підприємств (EEN), Еразмус для молодих підприємців, Німецький Центр сприяння імпорту (IPD), Німецька Служба старших експертів (SES), Французька Служба старших експертів (ECTI), Агроторгівля України - AGRITRADE Ukraine, East Invest (I, II, III) [7].

Загалом програмне фінансування та участь в програмах для розвитку бізнесу членів Системи ТПП відкриває нові можливості для їх розвитку та успішної діяльності, особливо в складних умовах воєнного стану. Така участь надає переваги та може включати в себе: фінансову підтримку (гранти, доступ до програм співфінансування, співфінансування участі у міжнародних заходах (B2B, виставках); участь у програмах розвитку бізнесу дозволяє здобувати цінний досвід та знання (навчання, семінари, менторство та консультації від досвідчених підприємців та експертів); учасники програм для розвитку бізнесу отримують можливість налагодити корисні контакти і створити мережу зв'язків, які сприятимуть співпраці, партнерству та розширенню клієнтської бази, як і в іноземних країнах, так і на внутрішньому ринку; обмін досвідом та переймання технологій; підтримка в інтернаціоналізації бізнесу.

Наразі більшість проектів реалізується саме за таким алгоритмом: залучення ТПП України фінансування від національних, або міжнародних донорів – адміністрування проекту – розподіл між регіональними палатами для їх реалізації на основі підписаних сервісних контрактів. Водночас регіональні ТПП активно долучаються до процесу як участі в програмах, так і самостійно здійснюють пошук програм і проектів, грантів для розширення можливостей регіонального бізнесу та вдосконалення своєї діяльності.

ВИСНОВКИ

У 2022 році з початком повномасштабного вторгнення український бізнес стикнувся з низкою серйозних викликів і проблем, пов'язаних з: окупацією територій, що зумовило релокацію або закриття бізнесу; руйнуванням інфраструктури; порушенням ланцюгів поставок (внутрішніх та міжнародних); втратою та переміщенням робочої сили; втратою ринків збуту, фінансовою нестабільністю; економічною невизначеністю; інфляцією; зростанням операційних витрат, зокрема на паливо, матеріали тощо. Неурядові організації, зокрема Система торгово-промислових палат України, реалізують системну підтримку бізнесу, допомагають адаптуватись до нових умов, залучати фінансову підтримку внутрішніх і міжнародних донорів.

У 2023 році, порівняно з 2022 р., спостерігається позитивне зростання обсягів реалізованих послуг палатами. Сервіси Системи ТПП суттєво спростили ведення бізнесу під час війни, що зберегло ресурси, час сотень підприємств.

Система ТПП України реалізує ряд різноманітних ініціатив, спрямованих на покращення загального бізнес-середовища, зменшення різного роду бар'єрів у внутрішній та зовнішній торгівлі та створення можливостей для розширення обсягів та сфер діяльності підприємств та організацій. Ці ініціативи включають організацію бізнес-форумів, полегшення доступу до міжнародних ринків, підтримку сприятливої для бізнесу політики. Допомагаючи українським підприємствам відповідати міжнародним стандартам, надаючи професійні консультації щодо правил торгівлі та побудови стратегічних партнерств з іноземними компаніями, торгові палати відіграють ключову роль у збільшенні експортного потенціалу України.

За період 2022–2023 рр. в рамках реалізації міжнародних проектів для розвитку бізнесу ТПП України та мережа регіональних ТПП надавали експертну допомогу в умовах війни; навчали бізнес релокуватись; експортувати, встановлювати бізнес-комунікації та інтегруватись в національні та глобальні ланцюги створення доданої вартості. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Возняковська К. А. Актуальні питання участі торгово-промислових палат у господарських відносинах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2015. № 15. Т. 2. С. 8–10.
2. Александрова Б. В. Торгово-промислова палата України в системі факторів розвитку підприємництва. *Академічний огляд*. 2015. № 1 (42). С. 35–43.

3. Добкіна К. Р. Торгово-промислова палата України: історико-правові аспекти виникнення та становлення. *Вісник прокуратури*. 2008. № 8. С. 120–124.
  4. Солодковська Г. В., Аббасов М. Н. Домінанти розвитку торгово-промислових палат у світі. *Економіка та суспільство*. 2018. № 17. С. 11–17.
  5. Омельченко А. Правовий статус Торгово-промислової палати України як суб'єкта недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю. *Юридична Україна*. 2013. № 8. С. 71–76.
  6. Остроумова В. В. Торгово-промислова палата України: підсумки та перспективи розвитку. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2015. № 2. С. 158–165.
  7. Торгово-промислова палата України. URL: <https://ucco.org.ua/>
  8. Річний звіт ТПП України за 2019 рік. *Торгово-промислова Палата України*. Київ, 2019. URL: https://drive.google.com/file/d/1_uTO4rXp2le4e6o8zu18VljG4eRMFXwa/view
  9. Річний звіт ТПП України за 2020 рік. *Торгово-промислова Палата України*. Київ, 2020. URL: <https://drive.google.com/file/d/1TZpC0wXCYTwm-wO-1Jx6YegcUpJj8i5D/view>
  10. Річний звіт ТПП України за 2021 рік. *Торгово-промислова Палата України*. Київ, 2021. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/62dfd65bcd981553130987.pdf>
  11. Річний звіт ТПП України за 2022 рік. *Торгово-промислова Палата України*. Київ, 2022. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/64370128a5fab901281112.pdf>
  12. Річний звіт ТПП України за 2023 рік. *Торгово-промислова Палата України*. Київ, 2023. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/66059ca78238a383350617.pdf>
- Omelchenko, A. "Pravovyi status Torhovo-promyslovoi palaty Ukrainy yak subiekta nederzhavnoho upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu" [Legal Status of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine as a Subject of Non-state Management of Foreign Economic Activity]. *Yurydychna Ukraina*, no. 8 (2013): 71-76.
- Ostroumova, V. V. "Torhovo-promyslova palata Ukrainy: pidsumky ta perspektyvy rozvytku" [Chamber of Commerce and Industry of Ukraine: Results and Development Prospects]. *Yevropeiskyi vektor ekonomichnoho rozvytku*, no. 2 (2015): 158-165.
- "RichnyizvitTPPUkrainyza2019rik" [Annual Report of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine for 2019]. *Torhovo-promyslova Palata Ukrainy*. Kyiv, 2019. https://drive.google.com/file/d/1_uTO4rXp2le4e6o8zu18VljG4eRMFXwa/view
- "Richnyi zvit TPP Ukrainy za 2020 rik" [Annual Report of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine for 2020]. *Torhovo-promyslova Palata Ukrainy*. Kyiv, 2020. <https://drive.google.com/file/d/1TZpC0wXCYTwm-wO-1Jx6YegcUpJj8i5D/view>
- "Richnyi zvit TPP Ukrainy za 2021 rik" [Annual Report of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine for 2021]. *Torhovo-promyslova Palata Ukrainy*. Kyiv, 2021. <https://ucco.org.ua/uploads/files/62dfd65bcd981553130987.pdf>
- "Richnyi zvit TPP Ukrainy za 2022 rik" [Annual Report of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine for 2022]. *Torhovo-promyslova Palata Ukrainy*. Kyiv, 2022. <https://ucco.org.ua/uploads/files/64370128a5fab901281112.pdf>
- "Richnyi zvit TPP Ukrainy za 2023 rik" [Annual Report of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine for 2023]. *Torhovo-promyslova Palata Ukrainy*. Kyiv, 2023. <https://ucco.org.ua/uploads/files/66059ca78238a383350617.pdf>
- Solodkovska, H. V., and Abbasov, M. N. "Dominanty rozvytku torhovo-promyslovykh palat u sviti" [Dominants of the Development of Chambers of Commerce and Industry in the World]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 17 (2018): 11-17.
- Torhovo-promyslova palata Ukrainy. <https://ucco.org.ua/>
- Vozniakovska, K. A. "Aktualni pytannia uchasti torhovo-promyslovykh palat u hospodarskykh vidnosynakh" [Current Issues of the Participation of Chambers of Commerce and Industry in Economic Relations]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: *Yurysprudentsiia*, vol. 2, no. 15 (2015): 8-10.

REFERENCES

- Aleksandrova, B. V. "Torhovo-promyslova palata Ukrainy v systemi faktoriv rozvytku pidpriemnytstva" [Chamber of Commerce and Industry of Ukraine in the System of Entrepreneurship Development Factors]. *Akademichniy ohliad*, no. 1(42) (2015): 35-43.
- Dobkina, K. R. "Torhovo-promyslova palata Ukrainy: istoryko-pravovi aspekty vynyknennia ta stanovlennia" [Chamber of Commerce and Industry of Ukraine: Historical and Legal Aspects of Emergence and Development]. *Visnyk prokuratury*, no. 8 (2008): 120-124.